Kunda revolutsioonivõitlejaid 1917. ja 1918. aastal

VSDT(b)P Kunda organisatsioon oli aastail 1917—1918 arvukas ja tugev. See ei olnud määrav jõud mitte ainult Kundas, vaid kogu Lääne-Virumaal. Kes olid need kundalased, kes bolševike partei organisatsiooni kuuludes seisid neil aastail töörahva võitluse eesotsas. Tutvustame neist kolme.

HANS OSSIP oli 1917.—1918. a. VSDTP Kunda organisatsiooni büroo liige.

Noorena töötas ta mõisates. Pahempoolse meelsuse ja julge väljaastumise tõttu tuli tihti töökohti vahetada. Suurem konflikt oli tal Malla paruniga. Pärast abiellamist asus H. Ossip tööle Kunda tsementitehasesse. Siin, tünnivabrikus, leidis ajuti tööd ka ta naine Marie.

1917. aastal sai Hans Ossipist üks aktiivsemaid töölisjuhte Kundas ja ümbruskonnas. Parteiorganisatsiooni büroo liikmena võttis ta osa revolutsiooniliste koosolekute ettevalmistamisest ja läbiviimisest.

3. septembril toimusid Kunda-Malla vallanõukogu valimised. Sel päeval oli olukord Kundas pinev. Kogumikust «Proletaarne revolutsioon Eestis» võime lugeda: «Kogu valimiste ajal tegid mensevikud rahva hulgas ägedat kihutustööd ja sõnuitasid segadust. Viimaks taskisid õhe valimiskomisjoni liikme sm. Ossipi peale revolvrist 5 pauku. Taskia oli üks talupoeomees, kes plehku pani.» Kui aga lõpuks valimiste tulemused avaldati, selgus, et töölised said vallanõukogus 20, mensevikid ja «eripidajad» vaid viis kohta. Kanekümne töölise saadiku seas oli ka Hans Ossip. Esialgu töötasid uued valitud uus vallanõukogu ja endine vallavalitsus paralleelselt. 6. novembril võttis võimu kogu oma asjamis- valitsevat tsoonis üle. Samal päeval [illegible] kooliolusid Kundas. H. Ossip kuulus ka haridusnõukogu koosseisu.

Punakaartlasena tuli Hans Ossipil kiiresti mõistatõõlistel ahiks ümberkaudsete mõisate ülevõtmisel.

1918. aasta veebruaris taganes H. Ossip koos punakaardiväelastega Nõukogude Venemaale. Peagi järgnesid talle sinna ka naine ja lapsed, neli poega. Esialgu elati Novo-Nikolajevskis (nüüd Novosibirsk), kus Kunda kommunistil tuli end Koltšaki võimupäevil valgekaartlaste eest varjata. Taas elas pere ilma isata.

Pärast Koltšaki vägede purustamist 1919. aastal tulid Ossipid kodukandile lähemale ja asusid elama Oranienbaumi rajooni (praegu Lomonossov Leningradi oblastis). Hans Ossip oli seal poliitõõl. juhatas klubi, töötas kolhoosi esimehena.

VASSILI BAUTS oli päritolult muhulane. Ta sündis 1888. aastal Muhu saarel Suuremõisa külas käsitöölise pojana. 18-aastase noormehena läks merele ja sõitis kaubalaevadel mitu aastat. 1911. aasta kevadel tuli Vassili Bauts Kundasse, kus seoses nue. kolmanda tsementitehase ehitusega vajati töölisi. Tööle sai ta esialgu sadamasse.

1917. aasta kevadel oli V. Bauts üks esimesi, kes astus Kundas rajatavasse VSDTP organisatsiooni. Tsementitootjad valisid ta oma esindajana maakonna töörahva saadikute nõukogusse. Tema tegevusest rahvasaadikuna on teada järgmine fakt:

1917. aasta suvel tekkis konflikt Kunda lähedal asuva Siberi küla talupoegade ja parun Girardi vahel. Talupojad nõudsid nendelt kaheksa aasta eest ebaseaduslikult ära võetud heinamaatükkide tagastamist. Kohale saadeti nõukogu liige Bauts. Asi lõppes sellega, et maa võeti mõisalt ära. Talupojad said endale isegi mõisa poolt juba osaliselt niidetud ja kuivatatud heina.

1917. aasta lõpupoole sai Vassili Bautsist punakaartlane ja revolutsioonilise tribunali liige. Samal ajal kuulus ta Kunda-Malla vallanõukogusse.

1917. aasta detsembris oli V. Bauts üks aktiivsemaid maakonnavalitsuse kukutajaid Rakveres. Just tema oli see, kes käis detsembri algul nõu küsimas Tallinnas, kus juba ammu kehtis nõukogude ainuvõim. Tema eestvedamisel tulid Kunda ja Aseri punakaartlased 12.—13. detsembri ööl Rakverre revolutsiooni lõpule viima.

1918. aasta veebruaris, kui meie maale tungisid Saksa okupatsiooniväed, taandus Vassili Bauts koos teiste Kunda punakaartlastega Jõhvi. Nagu ta hiljem (1931. a.) ise kirjutas, võttis ta osa lahinguist Saksa vägedega Sompa ja Narva all. Nõukogude Venemaal elas ta Leningradis ja töötas seal kaubasadamas.

HEINRICH NOORMETS oli Oktoobrirevolutsiooni päevil üks aktiivsemaid bolševikke Kundas, kuludes parteiorganisatsiooni büroo koosseisu.

1917. aasta 18. juunil võttis H. Noormets Port-Kunda parteiorganisatsiooni esindajana osa VSDTP Põhja-Balti Keskkomitee koosolekust Tallinna Töölismajas, samuti 13.—15. augustini peetud VSDTP Põhja-Balti organisatsioonide II konverentsist. Selleks ajaks oli Kunda parteiorganisatsioon kasvanud juba enam kui 400-liikmeliseks.

Aasta lõpul sai Heinrich Noormetsast Kunda-Malla vallanõukogu esimees.

Andmed H. Noormetsa elust ja tegevusest on äärmiselt napid. Tema edaspidisest saatusest teame vaid, et ta hukkus 1919. aastal valge terrori ohvrina. Kus? Kas Malla mõisas? Kuidas langes ta valgekaartlaste kätte vangi? Palume siinjuures kõiki, kes teavad midagi Heinrich Noormetsa elust ja tööst, teatada sellest Rakvere koduloomuuseumi.

Odette KIRSS